

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012. Bu çeviri, Avrupa Konseyi'nin insan haklarına destek Fonu'nun desteğiyle hazırlanmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Daha fazla bilgi için, bu belgenin sonunda bulunan yazarın telif hakkı ile ilgili kısmı okuyabilirsiniz.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Rantsev/Kıbrıs ve Rusya – 25965/04

Karar 7.1.2010 [1. Daire]

Madde 4

İnsan tüccarlığı: 4. madde uygulanabilir

Kıbrıs otoritelerinin insan tüccarlığıyla mücadele etmek için uygun bir düzenleme yapmaması ve mağdurların korunması için somut tedbirler almaması: *İhlal*

Rusya'nın genç bir kadının insan tüccarları tarafından toprakları üzerinde işe alınmasıyla ilgili etkili bir soruşturma yapmaması: *İhlal*

Madde 1

Devletlerin yetki alanları

Uluslararası insan tüccarlığıyla ilgili davalarda AIHM'nin yetkisinin kapsamı

Madde 2

Madde 2–1

Etkili soruşturma

Kıbrıs makamlarının adam öldürmeyle ilgili bir soruşturmanın yürütülmesi konusunda, özellikle karşılıklı yardımla ilgili bir uluslararası sözleşmenin uygulanması çerçevesinde, yabancı bir devlet tarafından istenen delillerin toplanmasının reddedilmesinden kaynaklanan yetersizlikleri: *İhlal*

Olaylar – Başvurucunun kızı Rus vatandaşı Bayan Rantseva, Mart 2001 tarihinde, bilinmeyen şartlarda Kıbrıs'ta özel bir apartman dairesinin penceresinden düşmek suretiyle hayatını kaybetmiştir. Rantseva Kıbrıs'a birkaç gün önce “kabare artisti” vizesiyle gelmiş ancak çalışmaya başladıktan kısa bir süre sonra Rusya'ya geri dönmek istediğini belirtir bir not bırakıp kaldığı daireyi ve işini terk etmiştir. Birkaç gün sonra Rantseva'yı Limassol'da bir diskotekte bulan kabare işletmecisi onu saat 4 civarında komiserliğe getirmiş ve polisler kızın kaçak olduğunu ve hücreye konulması gerektiğini söylemiştir. Polisler göçmenler servisini aramış, oradaki sorumlu şahıs polisler, Rantseva'nın tutulmamasını ve ondan sorumlu işverenin onu alıp saat 7'de göçmenler servisine getirmesini söylemiştir. Kabare işletmecisi Rantseva'yla birlikte saat 5.20 civarında komiserliği terk etmiş, Rantseva'yı özel bir apartman dairesine getirmiş ve orada onunla birlikte kalmıştır. Saat 6.30 civarlarında

Rantseva apartmanın bulunduğu caddede ölü olarak bulunmuştur. Polis, kızın kaldığı evin balkonun korkuluklarına bağlı bir yatak çarşafı da bulmuştur.

Kıbrıs'ta yürütülen adli kovuşturma Rantseva'nın kaldığı apartman dairesinden kaçmaya çalışırken kaza ile öldüğü ve ölümden suç unsurunun bulunduğunu gösteren herhangi bir bulguya rastlanılmadığı sonucuna varmıştır. Rantseva'nın cesedinin Rusya'ya gönderilmesinden sonra yapılan yeni bir otopsi sonucunda, Rus makamları yapılan kovuşturma sonucunda verilen hükmün doyurucu olmadığını belirtmiş, ancak Kıbrıs makamları hükmün kesin olduğunu ve dolayısıyla Rus makamlarının suç teşkil eden bir faaliyetin varlığını kanıtlamadıkları müddetçe ek bir kovuşturma yapmayacaklarını belirtmişlerdir. Rus ve Kıbrıs makamları, başvurucuya göre, Rusya'da oturan, kızıyla birlikte kabarede çalışan ve kızının orada maruz kaldığı cinsel sömürüye ilişkin tanıklık edebilecek iki genç kadını sorgulamak için hiçbir şey yapmamışlardır.

Nisan 2009 tarihinde, Kıbrıs makamları, AİHS'nin 2, 3, 4, 5 ve 6. maddelerinin ihlal edildiğini kabul eden, başvurucuya tazminat verilmesini öneren ve Rantseva'nın ne şartlarda öldüğünü, Kıbrıs'ta kalışını ve buradaki mesleki faaliyetlerini aydınlatmak için bağımsız uzmanların atandığını bildiren tek taraflı bir deklarasyon sunmuşlardır.

Kıbrıs Ombudsmanı, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri ve Amerikan Dışişleri Bakanlığı, Kıbrıs'a cinsel ticari sömürü amacıyla yapılan insan ticaretindeki büyümeye ve kabare ortamı ile "artist" vizesinin bu trafiğin yapılmasındaki kolaylaştırıcı rolüne dikkat çeken raporlar yayımlamışlardır.

Hukuk – Madde 37 § 1: AİHM Kıbrıs Hükümeti'nin başvurunun kayıttan düşürülmesi talebini reddeder. Bu olaydaki iddiaların ciddiyeti, Kıbrıs'ta cinsel sömürü ve insan ticaretinin yoğunluğu ile AİHS'nin 4. maddesinin yorumlanmasına ve uygulanmasına dair kararların kılığını dikkate alan AİHM, AİHS ihlallerini kabul eden tek taraflı deklarasyona rağmen, genel olarak insan haklarına saygının davanın görülmesine devam edilmesini gerektirdiğine karar vermiştir.

Sonuç: Kayıttan düşürülmeme (Oybirliğiyle).

Madde 1: Yer bakımından yetki (*ratione loci*) – AİHM Rusya Hükümeti'nin, başvuruya temel oluşturan olayların Rusya Federasyonu'nun yetki alanı dışında meydana geldikleri ve dolayısıyla Rusya'nın bunlardan sorumlu olmadığı yönündeki itirazını reddeder.

İddia edilen insan ticareti olayı Rusya'da başladığına göre, AİHM başvurucunun kızını insan ticaretinden korumak ve iddia konusu insan ticareti ile başvurucunun kızını ölüme götüren şartları soruşturmak ve özellikle Rusya'da oturan tanıkları sorgulamak için Rusya'nın kendi egemenlik sınırları içinde ne gibi önlemler alabileceğini inceleme yetkisine sahiptir.

Sonuç: İlk itirazın reddi (Oybirliğiyle).

Madde 2: a) *Kıbrıs hakkında* – i. 2. *maddenin esas kısmı:* İnsan ticareti ve sömürü mağdurlarının genellikle zalimane koşullarda yaşamaya ve çalışmaya zorlandıkları ve işverenlerinin elinde şiddet ve kötü muameleye maruz kalabilecekleri tartışmasızdır. Ancak genel bir şiddet ve kötü muamele riski, yaşama karşı gerçek ve yakın bir tehlike oluşturmaz. Mevcut olayda polisin, Rantseva'nın insan ticareti mağduru olabileceğinin farkına varması gerekiyordu. Ancak, polis merkezinde geçirilen süre içinde Rantseva'nın yaşamının gerçek ve yakın bir risk altında olduğuna veya polis memurlarının, Rantseva'yı kabare işletmecisinin

eline verdikleri sırada, Rantseva'yı ölüme götüren olaylar zincirini önceden görebileceklerine dair hiçbir bulgu yoktur. Dolayısıyla mevcut olayda yaşama karşı bir riski önlemek için somut tedbir alma yükümlülüğü yoktu.

Sonuç: İhlal yok (Oybirliğiyle).

ii. 2. maddenin usul kısmı: Kıbrıs makamlarının ölümle ilgili yaptıkları soruşturma birçok açıdan yetersizdi: İfadeler arasındaki çelişkiler aydınlatılmamış, konuyla ilgili tanıkların ifadeleri alınmamış, polis komiserliğinde olan olaylar incelenmemiş – polislerin yolsuzluğa karışmış olma ihtimalleri değerlendirilmemiş –, başvuru soruşturmaya etkili bir şekilde katılamamış ve Rus makamlarının, iki önemli tanığın ifadelerinin alınmasını sağlayacak, yardım teklifleri reddedilmiştir. Bu son noktayla ilgili olarak AİHM, özellikle bu olayda olduğu gibi ilgili iki devletinde Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Sözleşmesi'ne taraf oldukları bir durumda, soruşturma konusuyla ilgili delil soruşturması yapan devletin ülkesinde olsun veya olmasın, üye devletlerin delilleri toplamak için gerekli ve elverişli bütün tedbirleri almaları gerektiğini not etmiştir.

Sonuç: İhlal (Oybirliğiyle).

b) *Rusya hakkında – 2. maddenin usul kısmı:* 2. madde, üye devletlerin ceza kanunlarında, vatandaşlarından birinin ölümüyle ilgili olaylar için evrensel yetki kuralı koymalarını gerektirmez. Rus makamlar Rantseva'nın Kıbrıs'taki ölümünü soruşturmakla yükümlü değillerdi. Topraklarında delil bulunan ülke olarak Rusya'nın soruşturmacı devlete (Kıbrıs) adli yardımda bulunma yükümlülüğüne gelince, Kıbrıs makamlarının bu konuda herhangi bir talepte bulunmamaları karşısında, Rus makamlarının iki Rus tanığın ifadelerini kendi inisiyatifleriyle alma yükümlülükleri yoktu.

Son olarak, başvuru Rus makamlarının ceza soruşturması açılması talebinde bulunmamış olmalarından şikâyet etmektedir. Ancak Rus makamları, Kıbrıs makamlarını harekete geçmeye teşvik etmek için, karşılıklı yardım anlaşmalarının sunduğu imkânları yoğun bir şekilde kullanmışlardır.

Sonuç: İhlal yok (Oybirliğiyle).

Madde 4: a) *Uygulanabilirlik* – Rusya Hükümeti, Sözleşme'nin 4. maddesi bakımından yapılan şikâyetin konu bakımından kabul edilebilir olmadığını, çünkü mevcut olayda kölelik, kulluk veya zorla çalıştırma veya zorunlu çalışma bulunmadığını iddia etmiştir. AİHM insan ticaretinin dünya genelinde bir fenomen olduğunu ve son yıllarda bu konuda ciddi bir artış görüldüğünü kaydeder.

Birleşmiş Milletler'in İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Mücadele Edilmesine ve Cezalandırılmasına İlişkin 2000 tarihli Protokol'ü ("Palermo Protokolü") ve 2005 tarihli İnsan Ticaretine Karşı Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin sonuçları bu fenomenin genel bir nitelik kazandığını ve buna karşı tedbir alınması gerekliliğinin giderek uluslararası düzeyde kabul edildiğini göstermektedir. Dolayısıyla bu tip ticaretin ne ölçüde 4. maddenin amaç ve ruhuna bağlı başına aykırı olduğunun incelenmesi gerekmektedir. Doğası ve amacı gereği insan ticareti mülkiyet hakkına benzer yetkilerin kullanılmasını varsayar. İnsan tüccarları insana alınıp satılan bir mal olarak muamele eder ve insanı genellikle seks endüstrisinde ve fakat başka işlerde de ya çok az bir ücretle veya hiç ücret ödmeden çalışmaya zorlar. İnsan tüccarları hareketleri genellikle kısıtlanmış mağdurların faaliyetlerini yakından takip eder, çok kötü koşullarda çalışan ve yaşayan mağdurlara karşı şiddet ve tehdit

kullanırlar. İnsan ticaretinin, mağdurların insan onurunu ve temel haklarını tehdit ettiğinden ve demokratik bir toplumla ve AİHS’de açıklanan değerlerle bağdaşmasının düşünülemeyeceğinden kuşku yoktur. AİHS’yi günün koşulları ışığında yorumlama yükümlülüğü bulunan AİHM, başvurunun şikâyet ettiği muamelenin “kölelik” mi, “kulluk” mu, yoksa “zorunlu çalışma veya zorla çalıştırma” mı olduğunu belirlemeyi gerekli görmemektedir. Palermo Protokolü’nün 3 a) bendi ve İnsan Ticaretine Karşı Sözleşme’nin 4 a) bendinde tanımlanan şekliyle insan ticareti AİHS’nin 4. maddesinin uygulama alanına girmektedir.

Sonuç: İlk itirazların reddi (Oybirliğiyle).

b) *Esas – Pozitif yükümlülükler:* Palermo Protokolü’nün 3 a) bendi ve İnsan Ticaretine Karşı Sözleşmesi’nin maddeleri sadece bir tedbirler bütününün bu fenomene karşı mücadele etmede etkili olabileceğini göstermektedir. Bundan insan ticaretini önleme, bu ticaretin gerçek ve potansiyel mağdurlarını koruma ve sorumlularını kovuşturma ve cezalandırma pozitif yükümlülüğü sonucu çıkmaktadır. Bu son noktayla ilgili olarak, insan ticareti birçok durumda tek bir devletin topraklarıyla sınırlı kalmama özelliğine sahiptir. Konuyla ilgili deliller ve tanıklar bazen birçok ülkeye dağılmış halde bulunabilir. Bu nedenle, kendi ülkelerinde meydana gelen olaylar hakkında içeride soruşturma yapma yükümlülüklerine ek olarak, sınır ötesi insan ticareti olaylarında, üye devletlerinin kendi ülkeleri dışında meydana gelen olayların soruşturulmasıyla ilgili olarak diğer devletlerin yetkili makamlarıyla etkili bir işbirliği yapma görevleri de vardır. Böyle bir görev kaynak, transit ve hedef ülkelerde insan ticaretine karşı kapsamlı uluslararası bir yaklaşım benimsemek için gereklidir.

i. *Kıbrıs’ın yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğiyle ilgili olarak:* Kıbrıs 4. maddenin kendisine yüklediği iki yükümlülüğe uymamıştır: Birincisi, Kıbrıs insan ticaretiyle mücadele etmek için uygun yasal ve idari düzenlemeler yürürlüğe koymamıştır. İkincisi, polis Rantseva’yı korumak için uygun hiçbir tedbir almamıştır (İnsan ticareti iddiaları hakkında Kıbrıs makamlarına düşen etkili bir soruşturma yapma yükümlülüğü 2. maddedeki genel yükümlülükler çerçevesinde incelenmiş olduğundan, bu yükümlülüğün yerine getirilip getirilmediği sorusu ayrıca incelenmemiştir.)

Birinci noktayla ilgili olarak, insan ticaretiyle ilgili ulusal mevzuat sorunlu gibi görünmese de, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri ve Kıbrıs Ombudsmanı’nın ikisi de “kabare artisti” vize rejimini eleştirmiş, bu sistemin birçok yabancı genç kadını Kıbrıs’a çektiğini ve bu kadınların sonra da insan tacirlerinin eline düştüklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, bir artistin işini bıraktığı zaman işverenin bunu yetkililere bildirme yükümlülüğü, yetkililerin göçmenlerin göçmenlik yükümlülüklerine uygun hareket edip etmediklerini izlemelerine imkân veren meşru bir tedbir olmakla birlikte, uygun hareket edilmediği zaman uygun hareket edilmesini sağlama yetkililerin sorumluluğundadır. Kabare sahiplerini ve işletmecilerini artistleri izlemeye ve artistlerden kişisel olarak sorumlu olmaya yönlendiren tedbirler ve kabare sahiplerinden ve işletmecilerinden, çalıştırdıkları artistlerin gelecekteki muhtemel masrafları için banka teminatı alınması uygulaması kabul edilemez bir şeydir. Rantseva olayında bu unsurlar rol oynamışlardır. Artist vize rejimi insan ticareti ve sömürü karşısında Rantseva’ya etkili bir koruma sağlamamıştır.

İkinci noktayla ilgili olarak, poliste, Rantseva’nın insan ticaretine konu olması veya sömürülmesi konusunda gerçek ve yakın bir risk bulunduğu şüphesini meşru olarak uyandıracak yeterli bulgular olduğuna göre, Kıbrıs’ın Rantseva’yı korumak için tedbir alma pozitif yükümlülüğü doğmuştur. Mevcut olayda, polislerin birden çok hatası olmuştur: Polisler, Rantseva’nın insan ticareti mağduru olup olmadığını hemen araştırmaya

girişmemişler, Rantseva'yı serbest bırakacaklarına onu kabare işletmecisinin eline vermişler ve mağduru koruma yasal yükümlülüklerine uymamışlardır.

Sonuç: İhlal (Oybirliğiyle).

ii. *Rusya'nın yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğiyle ilgili olarak:* AİHM uygun yasal hükümlerle idari tedbirler yürürlüğe koyma ve koruyucu tedbirler alma pozitif yükümlülüğüyle ilgili olarak 4. maddenin ihlal edilmediğini tespit etmiştir. Rusya'da etkili bir soruşturma yapma gerekliliğine gelince, Rus topraklarında gerçekleşen Rantseva'nın işe alınması konusunda etkili bir soruşturma yapabilecek en iyi kurum Rus makamlarıydı. Ancak hiçbir soruşturma yapılmamıştır. Rantseva'nın Rusya'dan gizemli koşullarda ayrılmış olmasından sonra ölmüş olması, mevcut olayda soruşturma yapılmamasını daha da ciddi bir hale getirmiştir.

Sonuç: İhlal (Oybirliğiyle).

Madde 5: Rantseva'nın polis merkezinde tutulması ve daha sonra apartman dairesine kapatılması bir özgürlükten yoksun bırakma durumu oluşturmuştur. Rantseva'nın başlangıçta polis merkezinde göçmenlik şartlarına uyup uymadığını araştırmak için tutulduğu varsayılabilir. Ancak bir kere Rantseva'nın belgelerinin sağlam olduklarını gördükten sonra polisin onu önce tutması ve sonra da kabare işletmecisinin eline teslim etmesinin iç hukukta hiçbir dayanağı yoktu. Rantseva'nın apartman dairesinde tutulmasında, burası özel mülkiyet olsa da, Kıbrıs devletinin de sorumluluğu vardı, çünkü polisin aktif yardımı olmasaydı Rantseva apartman dairesine kapatılmayacaktı. Sonuç olarak, Rantseva hukuka aykırı ve keyfi olarak tutulmuştur.

Sonuç: Kıbrıs tarafından ihlal (Oybirliğiyle).

Madde 41: Kıbrıs ile Rusya manevi zarar için sırasıyla 40 000 EUR ve 2 000 EUR ödeyeceklerdir.

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin resmi dilleri Fransızca ve İngilizce'dir. Bu çeviri, Avrupa Konseyi'nin insan haklarına destek Fonu'nun desteğiyle hazırlanmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Mahkeme'yi bağlamamaktadır ve Mahkeme, kalitesi konusunda herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarının veritabanı olan HUDOC üzerinden (<http://hudoc.echr.coe.int>) veya HUDOC'un bildirdiği başka veritabanları üzerinden yüklenebilir. Davanın isminin tamamen yazılması, yukarıdaki telif hakkıyla ilgili ifadelerin kullanılması ve insan haklarına destek Fonu'na referans yapılması şartıyla ticari olmayan amaçlarla kullanılabilir. Bu çevirinin tamamını veya bir kısmını ticari amaçlarla kullanmak isteyen herkesin, bu durumu belirtilen adrese bildirmesi rica olunur: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.